

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут екології
Кафедра екологічного моніторингу та заповідної справи

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему

РЕВІТАЛІЗАЦІЯ РЕГУЛЯРНИХ ЛАНДШАФТНИХ КОМПОЗИЦІЙ ПАРКУ-ПАМ'ЯТКИ САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА «ШАРІВСЬКИЙ»

Виконала: студентка 2 курсу, групи ДЕ-61

спеціальності : 101 «Екологія»

(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

_____ / Ольга НЕВЕЧЕРЯ

(підпис)

(ім'я та прізвище)

Керівник: к. с.-г. н., доцент

_____ / Олена ГОЛОЛОБОВА

(підпис)

(ім'я та прізвище)

Рецензент _____ / _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри: д. геогр. н, професор

_____ / Надія МАКСИМЕНКО

(підпис)

(ім'я та прізвище)

Нормоконтролер _____ / Аліна ГРЕЧКО

(підпис)

(ім'я та прізвище)

Секретар ДЕК _____ / Світлана БУРЧЕНКО

(підпис)

(ім'я та прізвище)

Харків - 2023 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА

Навчально-науковий інститут екології
Кафедра екологічного моніторингу та заповідної справи
Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень) магістр
Спеціальність 101 Екологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ /проф. Надія МАКСИМЕНКО
підпис ім'я та прізвище

«___» _____ 2023 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ (ПРОЕКТ)**

_____ Ользі Невечері
(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи: Ревіталізація регулярних ландшафтних композицій парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Шарівський»

керівник роботи Олена Гололобова, кандидат сільськогосподарських наук, доцент

(ім'я, прізвище, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від «25» жовтня 2023 року №4301-5/3070

2. Строк подання студентом роботи «28» листопада 2023 року

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

- провести аналіз сучасного стану об'єктів охорони культурної спадщини в Україні і зокрема парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Шарівський»;
- провести бібліографічні пошуки та за результатами аналізу;

- історичних джерел обґрунтувати концепцію ревіталізації регулярних ландшафтних композицій парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Шарівський»;
- провести геоінформаційне моделювання регулярних ландшафтних композицій парку-пам'ятки «Шарівський» задля їх ревіталізації за умов збереження головної композиційної ідеї історичного парку;
- розробити проєкт ревіталізації регулярних ландшафтних композицій Шарівського парку, зокрема, виявити втрачені архітектурні елементи регулярної ландшафтно-композиції парку та провести їхню графічну реконструкцію, розробити дендрологічний план з використанням видів та культиварів декоративних рослин з виявленою історичною та естетичною цінністю задля забезпечення наступності нових та збережених рослинних елементів ландшафтних композицій;
- розробити рекомендації на підставі результатів дослідження.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Опрацювання бібліографічних джерел
2	Обґрунтування концепції ревіталізації регулярних ландшафтних композицій
3	Геоінформаційне та комп'ютерне моделювання ландшафту
4	Написання кваліфікаційної роботи

5. Дата видачі завдання «05» червня 2023 року

Студентка

_____ підпис

Ольга НЕВЕЧЕРЯ
ім'я і прізвище

Керівник роботи

_____ доц. Олена ГОЛОЛОБОВА
підпис..... ім'я і прізвище

АНОТАЦІЯ

**РЕВІТАЛІЗАЦІЯ РЕГУЛЯРНИХ ЛАНДШАФТНИХ КОМПОЗИЦІЙ
ПАРКУ-ПАМ'ЯТКИ САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА**

«ШАРІВСЬКИЙ»

Ольга НЕВЕЧЕРЯ

Кваліфікаційна робота «Ревіталізація регулярних ландшафтних композицій парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Шарівський»» складає 39 сторінку. Робота містить 4 розділи, 4 підрозділи, 15 рисунків, 1 таблиця та 22 літературних джерела.

Актуальність роботи. Актуальність ревіталізації Шарівського палацово-паркового комплексу впливає з його значення як важливого та відомого об'єкту природно-заповідного фонду загальнодержавного значення.

Мета роботи: обґрунтувати концепцію ревіталізації регулярних ландшафтних композицій парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Шарівський» та за допомогою програмних інструментів Sketchup і Realtime Landscaping Architect надати графічну подачу архітектурно-планувальних та об'ємно-просторових рішень запропонованої концепції досліджуваних ландшафтів.

Об'єкт дослідження: регулярні ландшафтні композиції парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Шарівський».

Предмет дослідження: геоінформаційне моделювання, підбір рослин і дендрологічний план регулярних ландшафтних композицій Шарівського палацово-паркового комплексу.

Завдання: провести аналіз сучасного стану об'єктів охорони культурної спадщини в Україні і зокрема парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Шарівський»; провести бібліографічні пошуки та за результатами аналізу історичних джерел обґрунтувати концепцію ревіталізації регулярних ландшафтних композицій парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення

«Шарівський»; провести геоінформаційне моделювання регулярних ландшафтних композицій парку-пам'ятки «Шарівський» задля їх ревіталізації за умов збереження головної композиційної ідеї історичного парку; розробити проєкт ревіталізації регулярних ландшафтних композицій Шарівського парку, зокрема, виявити втрачені архітектурні елементи регулярної ландшафтною композиції парку та провести їхню графічну реконструкцію, розробити дендрологічний план з використанням видів та культиварів декоративних рослин з виявленою історичною та естетичною цінністю задля забезпечення наступності нових та збережених рослинних елементів ландшафтних композицій; розробити рекомендації на підставі результатів дослідження.

Методи дослідження: метод історичного аналізу, геоінформаційний, метод комп'ютерного моделювання.

Результати: ревіталізація історико-культурного ландшафту парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Шарівський», збереження його сталих ознак, слугуватиме розвитку культурної спадщини Харківщини, сприятиме багаточисленним івент-заходам, які плануються проводити поблизу цього значимого об'єкту. Розміщення візуалізації проєкту в соціальних мережах приверне увагу зацікавленої громадськості, владних органів та потенційних інвесторів.

Проєкт ревіталізації, а саме, запропонована візія збереження стійких ознак місця, підбір рослин з виявленою історичною та обґрунтованою естетичною цінністю може бути використаний під час комплексної реконструкції парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Шарівський», яка, зокрема, передбачена Обласною програмою збереження архітектурної спадщини в Харківській області на 2018–2023 рр.

ЕКОЛОГІЧНА РЕВІТАЛІЗАЦІЯ, ПАРК-ПАМ'ЯТКА САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА, ШАРІВСЬКИЙ ПАЛАЦО-ПАРКОВИЙ КОМПЛЕКС, ГЕОІНФОРМАЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ, КОМП'ЮТЕРНЕ МОДЕЛЮВАННЯ, ГРАФІЧНА РЕКОНСТРУКЦІЯ

ANNOTATION

REVITALIZATION OF REGULAR LANDSCAPE COMPOSITIONS OF THE PARK-MONUMENT OF LANDSCAPE ART "SHARIVSKYI"

Olga NEVECHERIA

The qualification work «Revitalization of regular landscape compositions of the park-monument of landscape art «Sharivskiyi»» consists of 39 pages. The work contains 4 sections, 4 subsections, 15 figures, 1 tables and 22 literary sources.

Relevance of the work. The relevance of the revitalization of Sharivskiyi Park stems from its importance as an important and well-known object of the nature reserve fund of both our region and the whole of Ukraine. With the passage of time and the influence of external factors, the park has lost its colorfulness, authenticity and functionality. There is a need for the reconstruction of this park monument in order to preserve and improve its condition as an object of the nature reserve fund, as well as a high-quality and modern tourist object in the Kharkiv region.

The purpose of the work: to substantiate the concept of revitalization of regular landscape compositions of the park-monument of landscape art of national importance «Sharivskiyi» and with the help of software tools Sketchup and Realtime Landscaping Architect to provide a graphic representation of architectural-planning and three-dimensional solutions of the studied landscapes.

Object of research: regular landscape compositions of the park-monument of landscape art of national importance «Sharivskiyi».

The subject of the research: geoinformation modeling of the studied landscape, selection of plants and dendrological plan of regular landscape compositions of the Shariv Palace and Park Complex.

Task: to analyze the current state of cultural heritage protection sites in Ukraine and, in particular, the park-monument of landscape art of national importance «Sharivskiyi»; to conduct bibliographic searches and, based on the results of the analysis of historical sources, to substantiate the concept of

revitalization of regular landscape compositions of the park-monument of landscape art of national importance «Sharivskiy»; to carry out geoinformation modeling of regular landscape compositions of the park-monument «Sharivskiy» for their revitalization under the conditions of preserving the main compositional idea of the historical park; to develop a project for the revitalization of regular landscape compositions of Sharivskiy Park, in particular, to identify the lost architectural elements of the regular landscape composition of the park and carry out their graphic reconstruction, to develop a dendrological plan using species and cultivars of ornamental plants with identified historical and aesthetic value to ensure the continuity of new and preserved plant elements of landscape compositions; develop recommendations based on the results of the study.

Methods of research: method of historical analysis, geoinformation, method of computer modeling.

Results: revitalization of the historical and cultural landscape of the park-monument of landscape art of national importance «Sharivskiy», preservation of its stable features, will serve the development of the cultural heritage of Kharkiv region, will contribute to numerous events that are planned to be held near this significant object.

The revitalization project, namely, the proposed vision for the preservation of stable features of the place, the selection of plants with the identified historical and justified aesthetic value, can be used during the comprehensive reconstruction of the park-monument of landscape art of national importance «Sharivskiy», which, in particular, is provided for by the Regional Program for the Preservation of Architectural Heritage in the Kharkiv Region for 2018-2023.

ECOLOGICAL REVITALIZATION, PARK-MONUMENT OF
LANDSCAPE ART, SHAROVSKY PALACE AND PARK COMPLEX,
GEOINFORMATION MODELING, COMPUTER MODELING, GRAPHIC
RECONSTRUCTION

ЗМІСТ

ВСТУП	12
РОЗДІЛ 1. СТАН ВИВЧЕННЯ ПИТАННЯ	15
1.1 Аналіз сучасного стану об'єктів охорони культурної спадщини в Україні	15
1.2 Історичний контекст. Обґрунтування концепції ревіталізації регулярних ландшафтних композицій парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Шарівський»	17
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ	22
2.1 Геоінформаційне моделювання регулярних ландшафтних композицій Шарівського палацово-паркового комплексу	22
2.2 Sketchup 2020 і Realtime Landscaping Architect 2023.02 як програмні інструменти для графічної подачі архітектурно-планувальних та об'ємно-просторових рішень	24
РОЗДІЛ 3. РЕВІТАЛІЗАЦІЯ РЕГУЛЯРНИХ ЛАНДШАФТНИХ КОМПОЗИЦІЙ ШАРІВСЬКОГО ПАРКУ	28
РОЗДІЛ 4. РЕКОМЕНДАЦІЇ НА ПІДСТАВІ ДОСЛІДЖЕННЯ	36
ВИСНОВКИ	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	38

ВСТУП

Актуальність ревіталізації Шарівського палацо-паркового комплексу випливає з його значення як важливого та відомого об'єкту природно-заповідного фонду загальнодержавного значення. З плином часу та впливом зовнішніх факторів регулярні ландшафтні композиції парку втратили свою колоритність, автентичність та функціональність. Виникає необхідність у реконструкції цієї паркової пам'ятки, з метою збереження та покращення її стану як об'єкта природно-заповідного фонду, а також як якісного та сучасного об'єкту туризму на Харківщині.

Мета роботи: обґрунтувати концепцію ревіталізації регулярних ландшафтних композицій парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Шарівський» та за допомогою програмних інструментів Sketchup і Realtime Landscaping Architect надати графічну подачу архітектурно-планувальних та об'ємно-просторових рішень досліджуваних ландшафтів.

Об'єкт дослідження: регулярні ландшафтні композиції парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Шарівський».

Предмет дослідження: геоінформаційне моделювання досліджуваного ландшафту, графічна реконструкція втрачених архітектурних елементів регулярної ландшафтної композиції парку; дендрологічний план з підбором рослин для регулярних ландшафтних композицій Шарівського палацово-паркового комплексу.

Завдання:

- провести аналіз сучасного стану об'єктів охорони культурної спадщини в Україні і зокрема парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Шарівський»;
- провести бібліографічні пошуки та за результатами аналізу історичних джерел обґрунтувати концепцію ревіталізації регулярних

ландшафтних композицій парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Шарівський»;

- провести геоінформаційне моделювання регулярних ландшафтних композицій парку-пам'ятки «Шарівський» задля їх ревіталізації за умов збереження головної композиційної ідеї історичного парку;
- розробити проєкт ревіталізації регулярних ландшафтних композицій Шарівського парку, зокрема, виявити втрачені архітектурні елементи регулярної ландшафтною композиції парку та провести їхню графічну реконструкцію, розробити дендрологічний план з використанням видів та культиварів декоративних рослин з виявленою історичною та естетичною цінністю задля забезпечення наступності нових та збережених рослинних елементів ландшафтних композицій;
- розробити рекомендації на підставі результатів дослідження.

Методи дослідження: метод історичного аналізу, геоінформаційний, метод комп'ютерного моделювання.

Основна гіпотеза: Проведення реконструкції регулярних ландшафтних композицій парку-пам'ятки «Шарівський» є одночасно науковим і творчим процесом, який вимагає глибокого вивчення історії створення, особливостей архітектурного і ландшафтного облаштування палацово-паркового комплексу. Візія реконструкції спирається на дотримання принципів Міжнародної хартії з охорони історичних садів (Флорентійської хартії, 1981 р.) [2], Квебекської декларації із збереження духу місця [3].

Наукова новизна одержаних результатів: для збереження регулярних ландшафтних композицій палацово-паркового комплексу «Шарівський» запропонована концепція ревіталізації «Білий цукровий сад». Візія спирається на історичний контекст з фокусуванням на період найвищого втілення художнього композиційного задуму відновлюваного простору, коли маєток належав успішному цукрозаводчику Леопольду Кенігу.

Проведено геоінформаційне моделювання досліджуваного ландшафту, виконана графічна реконструкція втрачених архітектурних елементів

регулярної ландшафтної композиції парку; запропонований дендрологічний план з підбором рослин для регулярних ландшафтних композицій Шарівського палацово-паркового комплексу.

Практичне значення одержаних результатів: ревіталізація історико-культурного ландшафту парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Шарівський», збереження його сталих ознак слугуватиме розвитку культурної спадщини Харківщини, сприятиме багаточисленним івент-заходам, які плануються проводити поблизу цього значимого об'єкту.

Проект ревіталізації, а саме, запропонована візія збереження стійких ознак місця, підбір рослин з виявленою історичною та обґрунтованою естетичною цінністю може бути використаний під час комплексної реконструкції парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Шарівський», яка, зокрема, передбачена Обласною програмою збереження архітектурної спадщини в Харківській області на 2018–2023 рр.

РОЗДІЛ 1

СТАН ВИВЧЕННЯ ПИТАННЯ

1.1 Аналіз сучасного стану об'єктів охорони культурної спадщини в Україні.

На території України знаходиться приблизно 130 000 об'єктів культурної спадщини, які перебувають на державному обліку, з них 9562 – пам'ятки, які внесені до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. Зокрема 10 % пам'яток, внесених до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, розташовано в Харківській області [1].

Наразі приблизно 30% пам'яток культурної спадщини знаходяться в аварійному стані, 80% – потребують серйозних реставраційних робіт. У межах проєкту «Велика реставрація», що відбувається в межах президентської програми «Велике будівництво» до 2025 року передбачено здійснити реконструкцію та відновлення близько 150 об'єктів культурної спадщини, зокрема, замків, фортифікаційних споруд, театрів, архітектурно-історичних заповідників та інших культурних пам'яток [2].

З метою створення ефективних умов для розвитку сфери культурного надбання, охорони і використання культурної спадщини пам'яток архітектури, залучення активної громадськості до пам'яткоохоронної справи Харківська обласна рада затвердила Обласну програму збереження архітектурної спадщини в Харківській області на 2018–2023 рр. [3]. Заходами цієї програми заплановане оцінювання перспективи розвитку подальшого використання архітектурного надбання та залучення інвестицій, розроблення попередніх концепцій архітектурних пропозицій щодо їх збереження та розвитку. У заходах програми пріоритетними постали видатні архітектурні ансамблі – пам'ятники архітектури національного значення, серед яких за архітектурно-художніми якостями виділяється палацово-парковий ансамбль «Садиба» [4].

Також планується відновити не тільки палац, але і реставрувати паркові балюстради, укріпити підпірні стіни терас, відновити дренажні системи, очистити парк від захаращень і сухих дерев, почистити озера, облаштувати лавки та місця відпочинку [5].

На базі Шарівського ансамблю пропонується створити сучасний етнопарк і туристичний екокомплекс, які будуть розташовуватися поблизу значимого об'єкта історико-культурної спадщини та сприяти створенню різних умов для відпочинку: за тривалістю перебування: короткочасний і: сезонний відпочинок, за соціальним вибором: для різних вікових груп населення, за різноманітністю туристичної діяльності: оздоровчий туризм, науково-пізнавальний туризм, еко- і етнотуризм [3, 4].

Перший етап вищезазначеної Програми – це відновлення і реабілітація палацово-паркового комплексу в селищі Шарівка, який являє собою пам'ятку архітектури національного значення. Другий етап – зведення будівель і споруд, необхідних для організації і повноцінного відпочинку рекреантів. Уся територія палацово-паркового ансамблю, етнопарку та туристичного комплексу – це єдина зона постійної творчої активності. Тут плануються музичні та театралізовані фестивалі, періодичні та постійні виставки. На території комплексу будуть працювати на постійній основі майстерні художників, дизайнерів, скульпторів [3, 4]. Сучасний стан палацово-паркового комплексу представлений на рис. 1.1.

Розроблення концепції реконструкції та відновлення регулярних ландшафтних композицій парку-пам'ятки «Шарівський» ми розглядаємо як один із інструментів привернення уваги до Шарівського парку і включення досліджуваного об'єкту до проєкту «Велика реставрація» в межах президентської програми «Велике будівництво», проведення комплексної реставрації в межах Обласної програми збереження архітектурної спадщини в Харківській області на 2018–2023 рр.

Рис. 1.1 – Сучасний стан палацово-паркового комплексу [6]

1.2. Історичний контекст. Обґрунтування концепції ревіталізації регулярних ландшафтних композицій парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Шарівський»

Вивчення історії парку, його архітектурних особливостей та ландшафтного плану дозволяє зрозуміти оригінальні ідеї та концепції, на яких він був створений.

Палацово-парковий ансамбль «Садиба» розташований в смт Шарівка Богодухівського району Харківської області [7]. Цей комплекс формувався протягом тривалого історичного періоду під впливом господарської та культурної діяльності всіх його власників. Назва садиби – «Шарівка» – походить від назви селища, в якому вона була закладена. Засноване селище у 1700 році осавулом Охтирського козацького полку Матвієм Шарієм. Велике будівництво маєтку розпочав власник – Сава Ольховський – у 1836 р., яке потім продовжив його син – Петро Ольховський: зводить

будинок, виділяє кошти на садибну церкву, винокурний завод. Навколо садибного будинку, побудованого Ольховським у середині XIX ст., з часом було закладено сад, парк, зведено службові приміщення вже новими володарями – братами Християном та Федором Гебенштрейнам. Нові власники робить ремонт палацу, в мастку з'являється нова огорожа, будиночок приватника. Християн Гебенштрейн насичує парк рідкісними екземплярами декоративних рослин. У 90-х рр. XIX ст. Шарівку Гебенштрейни продають «цукровому королю» – Леопольду Єгоровичу Кенігу. У 1995 р Леопольд Кеніг розпочинає будівництво нового палацу у Шарівці, в цей же час зводяться теплиця, стайні та манеж, каретні та автомобільні гаражі, електростанція. Насаджений у другій половині XIX ст. парк розташований на схилах і в долині природної балки [7, 8]. Навколишній ландшафт сприяв створенню пейзажного парку, адже вікова діброва і невеликий ставок у низині дозволили створити його [9, 10]. У створенні архітектурного ансамблю брали участь інженер К. С. Шольц і німецький архітектор Якобі. Над подальшим удосконаленням парку працював ландшафтний дизайнер Георг Куфальдт [10].

Садибний Шарівський парк знаходиться в нижній частині ансамблю, на схилах великої балки, яка прилягає до русла річки Мерчик. Між схилами створено мережу водоймищ, далі він з'єднується з лісом. Парк площею 30 га створено на базі діброви. На початку XX ст. площа парку складала вже 70 га. Планувальна композиція зроблена з урахуванням місцевого рельєфу. Композиційним центром парку є будинок-палац, розташований високо на пагорбі. Парк складається з регулярної частини навколо палацу й ландшафтної, яка створена за проектом відомого ризького паркобудівника Г. Куфальда, який запросив ризьких вчених-садівників для здійснення акліматизації нових видів рослин. До регулярної частини входив партер з фонтаном перед головним будинком і три широкі тераси з парадними сходами, які спускалися до невеличкого ставку. Регулярний басейн, влаштований біля підніжжя терасованого саду, мав два фонтани з висотою

струменів близько 15 метрів. Між нижньою терасою та ставком проходили короткі алеї з пірамідальних дубів. Через став перекинутий кам'яний арочний міст. Тераси сходів і міст оброблені кам'яною балюстрадою [10].

Постійно зростаючий суспільний інтерес до історичних садів як особливого виду мистецтва, що володіє своєю історією і художніми засобами, інтенсивний суспільний пошук національно-культурної тематичні заходи на території ландшафтних пам'яток. Це сприяє фокусуванню уваги з боку влади і суспільства на необхідність реалізації проєктів екологічної реконструкції культурних і історичних ландшафтів [12].

Почуття історії, що зберігає архітектурне середовище, яке історично склалося, гармонійно з'єднує минуле і сьогодення. Це образ зустрічі, який будується на сполученні двох світів: світу слави і занепаду благородних історичних ландшафтів і світу сучасного соціального запиту на емоційні враження від відвідування історичних садів. Важливо, щоб зустріч була наповнена особливого роду переживаннями, які підтримуються архітектурно-художнім, семантичним контекстом.

Кожен проєкт ревіталізації історичного культурного ландшафту – це проєкт «від кутюр», де геній місця – великий кутюр'є, що відкриває унікальні, неповторні, незабутні простори, до відвідування яких прагне культурна аудиторія.

Статус історичного ландшафту знаходиться в межах фрейму, коли необхідно розуміти неможливість захоплення строкатістю декоративних рослин, кричущого колориту регулярних композицій, надмірного використання сучасної паркової скульптури та твердого покриття.

В основі дизайн-коду – характерні для історичного ландшафту геометрія форм, матеріали, колірна архітектурна домінанта, що визначає вибір декоративних видів і культиварів для озеленення.

Ревіталізація ландшафту як мистецтво передбачає не тільки екологічне відновлення природних компонентів, але і збереження, надання нового звучання стійким ознакам місця, що охороняється «Genius loci» та володіє

величезним потенціалом емоційного впливу. У контексті такого сприйняття «Genius loci» виступає метафоричним суб'єктом, натхненником і співавтором концепції еколого-естетичної ревіталізації культурного ландшафту, що охоплює його природну індивідуальність, спрямованість історичного розвитку, органічне включення сучасних функцій і форм [11].

У фокусі нашої уваги підходи ревіталізації паркових регулярних композицій, які не порушують Міжнародну хартію з охорони історичних садів (Флорентійську хартію), яка була прийнята Міжнародним комітетом з історичних садів Міжнародної ради з питань пам'яток і визначних місць (ICOMOS) у грудні 1981 року [12]. Зокрема, Флорентійська хартія визначила, що «історичний сад є архітектурною та рослинною композицією, що викликає інтерес з погляду історії або мистецтва. Як такий, він вважається пам'яткою» [12, 13].

Процес ревіталізації історичних культурних ландшафтів повинен дотримуватися принципу наступності, який, як обов'язковий, зберігає пам'ять про історичне минуле просторів, що перетворюються, відроджує і зберігає їх унікальну природну основу. На 16-тій Генеральній асамблеї Міжнародної ради з питань пам'яток та визначних місць (ICOMOS), яка відбулася в м. Квебеку (Канада) 29 вересня – 4 жовтня 2008 р., прийнято Квебекську декларацію із збереження духу місця. Декларація визначає принципи та рекомендації для збереження духу місця «Genius loci» через захист матеріальної та нематеріальної спадщини, що вважається новаторським і ефективним способом забезпечення сталого соціального розвитку по всьому світу [13, 14].

Ревіталізація історичних ландшафтів проводиться з фокусуванням на період найвищого втілення художнього композиційного задуму відновлюваного об'єкту. «Genius loci» наполегливо підказує нам тему ревіталізації історичного саду – «Білий цукровий сад». Підказка, яка надана «Genius loci», несе багато смислів і конотацій [16].

Тема «білого саду» «розправляє крила» історико-культурної конотації «Білий лебідь» Шарівського архітектурно-художнього ансамблю. Відсилання до того історичного періоду розквіту, коли маєток належав успішному цукрозаводчику Леопольду Кенігу, який не шкодував грошей на розкішну садибу з палацом і парком і наповнював їх найекзотичнішими рослинами, акліматизацією яких опікувався ландшафтний архітектор Георг Куфальдт, підживлює тему ревіталізації «білий цукровий сад». Багатство Леопольда Кеніга прибувало за рахунок величезного продажу білих «цукрових голів», які так нагадують величезні ефектні суцвіття гортензій, улюблених рослин старовинних садибних парків [6, 10, 13].

Саме «Білий цукровий сад» є тим відсутнім фрагментом музичної ландшафтної фрази, звучання якої зумовить пробудження великого минулого історичного ландшафту [15].

Таким чином, задля збереження духу місця «Genius loci» регулярних паркових композицій запропоновано концепція «Білий цукровий сад» та використання видів та культиварів декоративних багаторічних рослин з високою стійкістю до несприятливих абіотичних та біотичних факторів з виявленою історичною та обґрунтованою естетичною цінністю. Зокрема, найтонший баланс збереження історичного ландшафту досягається використанням в рослинних композиціях культиварів гортензії волотистої, гортензії деревовидної, які є однією з найдавніших садових рослин, і в той же час, будучи справжньою перлиною ландшафтної композиції завдяки неперевершеній декоративності суцвіть, завжди, поза часу, знаходиться у фокусі уваги [15].

Цього балансу неможливо досягнути без реконструкції трояндових насаджень, які володіють історичною та обґрунтованою естетичною цінністю для Шарівської садиби. Під час свого розквіту садибний ландшафт прикрашався чудовими розаріями з великою кількістю троянд, які вирощувалися в оранжереї маєтку і висаджувалися квітучими кущами.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Геоінформаційне моделювання регулярних ландшафтних композицій Шарівського палацово-паркового комплексу

Геоінформаційне моделювання є потужним інструментом для аналізу, планування та візуалізації ландшафтних композицій парку. Воно дозволяє зібрати, організувати та аналізувати географічні дані, такі як зображення супутників, аерофотознімки, топографічні карти та інші геопросторові дані, для створення точного та детального образу території парку.

Геопросторове зображення регулярних ландшафтних композицій Палацово-паркового комплексу представлено на рис. 2.1.

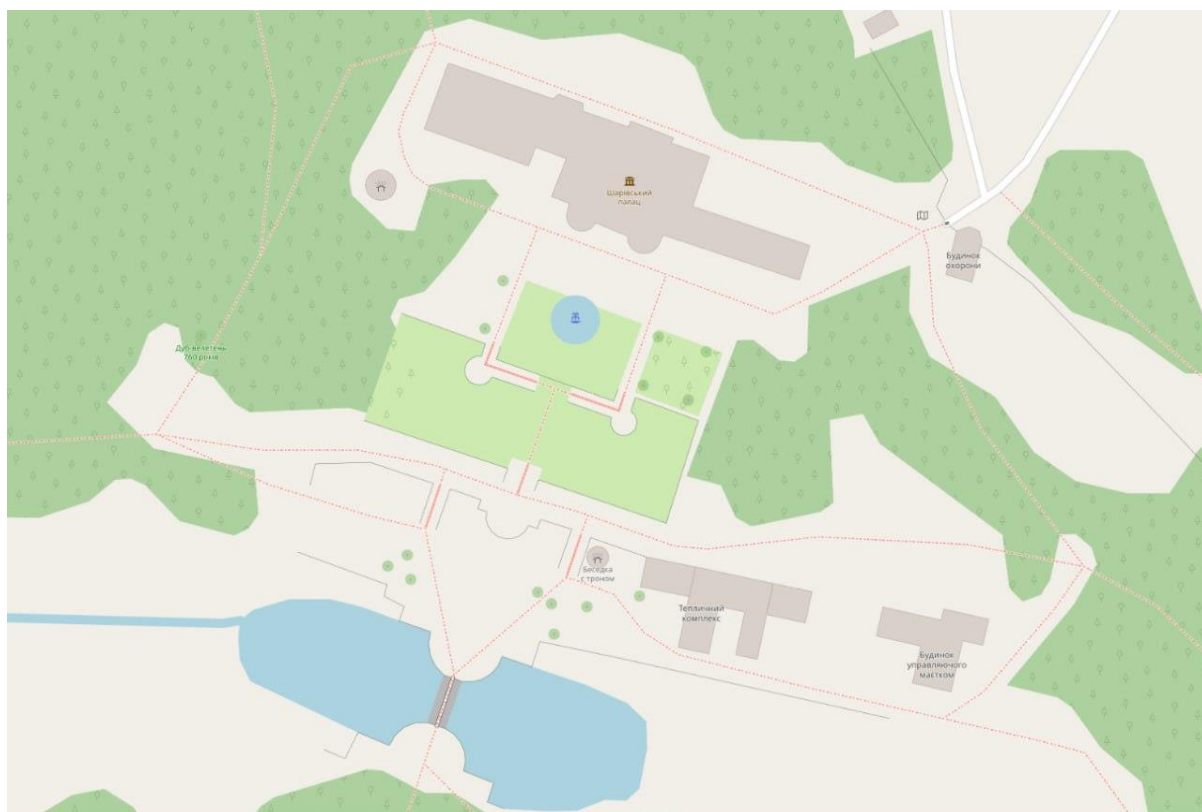

Рис. 2.1 – Геопросторове зображення палацово-паркового комплексу,
[за автором]

Це перший крок у геоінформаційному моделюванні Шарівського палацово-паркового комплексу –збір геопросторових даних, який включає збір існуючих картографічних матеріалів, фотографій, вимірювання рельєфу, тобто всі ті джерела інформації, які допоможуть створити повний образ території парку.

Для створення тривимірного рельєфу території досліджуваного об'єкту на SRTM супутниковому знімку була обрана площа 52098 м².

Система координат: WGS 84 / Pseudo-Mercator EPSG:3857.

За допомогою геоінформаційної системи QGIS, карти OSM standard та карти Google Satellite Hybrid був змодельований 3D рельєф регулярних ландшафтних композицій Шарівського палацово-паркового комплексу, який показаний на рис. 2.2.

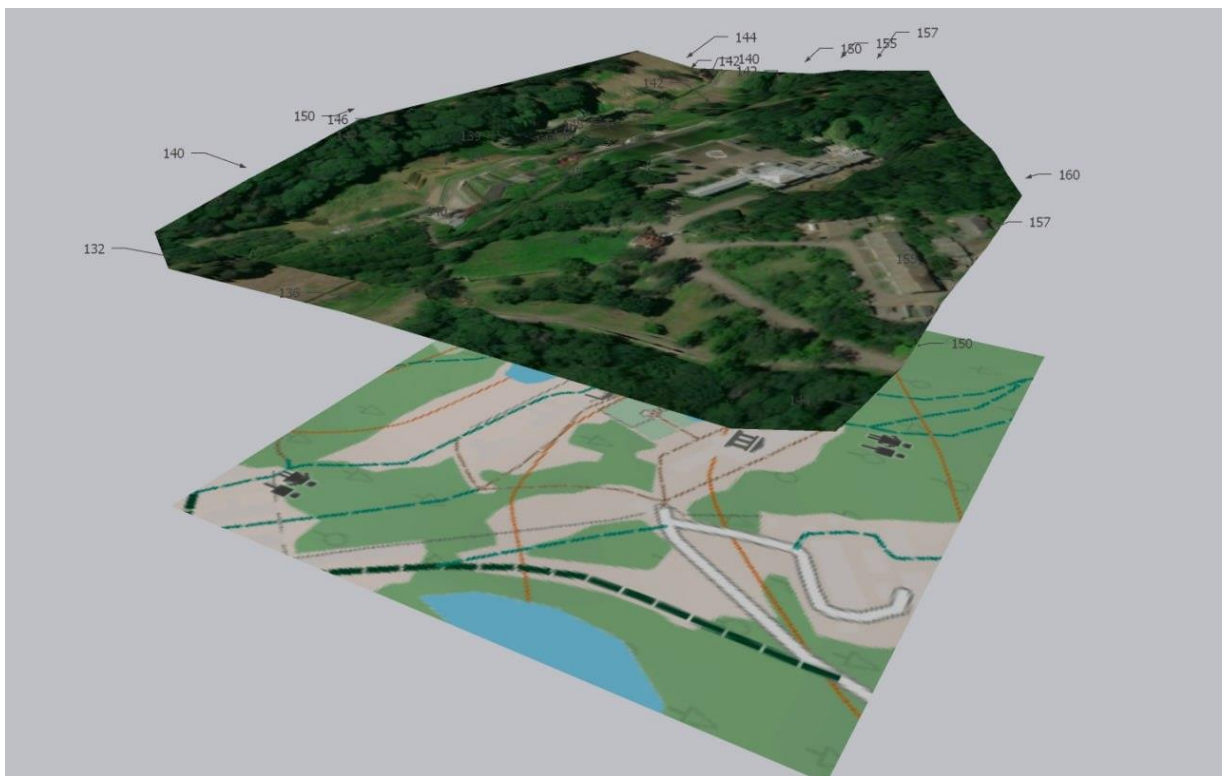

Рис. 2.2 – Змодельований за допомогою геоінформаційної системи QGIS, карти OSM standard та карти Google Satellite Hybrid 3D рельєф регулярних ландшафтних композицій

Шарівського палацово-паркового комплексу, [за автором]

2.2 Sketchup 2020 і Realtime Landscaping Architect 2023.02 як програмні інструменти для графічної подачі архітектурно-планувальних та об'ємно-просторових рішень.

Наступним кроком стало використання такого інструменту комп'ютерного моделювання як програма Sketchup 2020, в яку для виконання графічної реставрації ландшафтних композицій проєкту на вже створених OSM standard QGIS формах рельєфу завантажувалися аерофотознімки досліджуваного об'єкту (Рис.2.3).

Рис. 2.3 – Аерофотознімки досліджуваного об'єкту

Графічна подача архітектурно-планувальних та об'ємно-просторових рішень досліджуваного ландшафту, яка виконана за допомогою програмного інструменту Sketchup 2020 представлений на рис 2.4.

Sketchup є однією з самих затребуваних програм для 3D-моделювання, які сьогодні використовуються. Це пов'язано із зручною панеллю інструментів та можливістю взаємодії у творчій індустрії. Бібліотека з відкритим вихідним кодом програмного забезпечення допомогла надати великий вибір 3D моделей, і сотні користувачів створили власні плагіни, щоб не тільки вирішувати проблеми, унікальні для кожної версії, але й повністю використовувати їх інструменти [16].

SketchUp дозволяє легко створювати тривимірні моделі міського планування у вигляді доступних ілюстрацій та анімації. Легко демонструє альтернативні сценарії проектування та експортує відео [17].

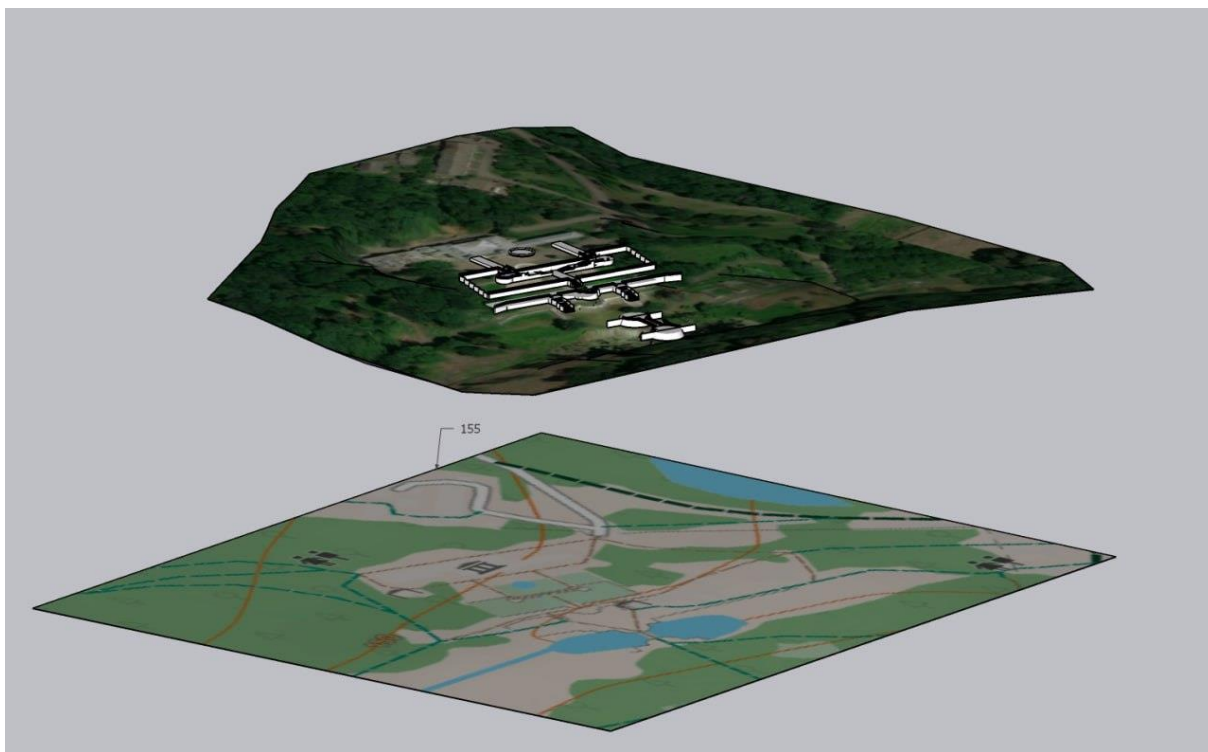

Рис. 2.4 – Графічна подача архітектурно-планувальних та об'ємно-просторових рішень досліджуваного ландшафту, яка виконана за допомогою програмного інструменту Sketchup 2020, [за автором]

На рис. 2.5 представлено зображення графічної реконструкції елементів регулярних ландшафтних композицій садово-паркового комплексу безпосередньо на рельєфі за допомогою програмного інструменту Sketchup 2020.

Програмний інструмент Sketchup 2020 був також задіяний для графічної 3D реконструкції багаточисленних архітектурних деталей, які прикрашають палац.

На рис. 2.6 представлені зображення після проведення графічної реконструкції 3D моделей архітектурних деталей фасаду палацу, зокрема, балюстради, вікон, дверей, башт, які прикрашені орнаментами.

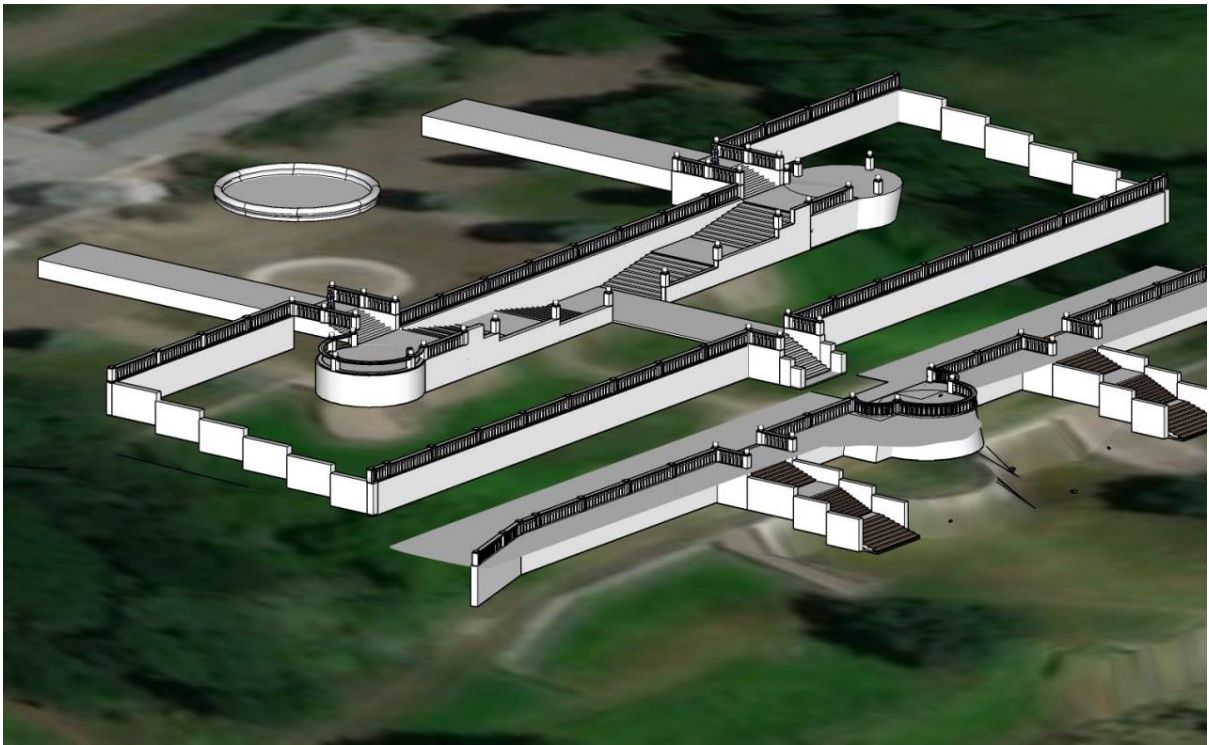

Рис. 2.5 – Зображення графічної реконструкції регулярних ландшафтних композицій садово-паркового комплексу на рельєфі за допомогою програмного інструменту Sketchup 2020

Після збору та обробки геопросторових даних, наступним кроком є їх візуалізація. Програми Realtime Landscaping Architect дає змогу створити цифрову модель простору, що включає інформацію про ландшафтні елементи, архітектурні структури, водні об'єкти та інші важливі атрибути.

Realtime Landscaping Pro містить понад 6100 високодеталізованих ландшафтних рослин.. Інформація про рослину включає загальну назву, ботанічну назву, зони посадки і розмір. Використовуючи ексклюзивну функцію «Проходження в реальному часі» в режимі реального часу можна переміщатися ландшафтним проєктом, доповненим водою, що тече, листям, що колишеться та іншими ефектами [18].

Це програмне забезпечення дозволяє розробити оптимальні плани графічної реконструкції та відновлення регулярних ландшафтних композицій садово-паркового комплексу «Шарівський».

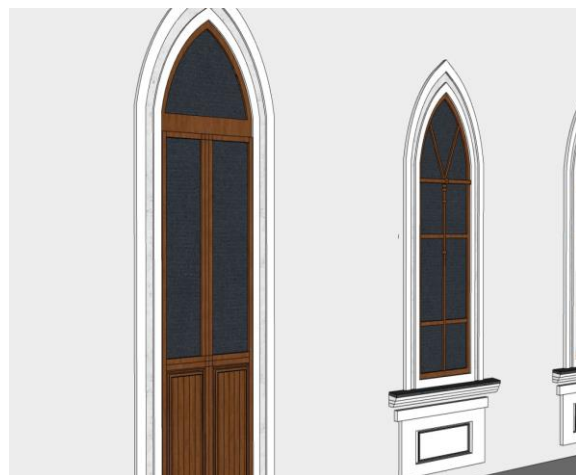
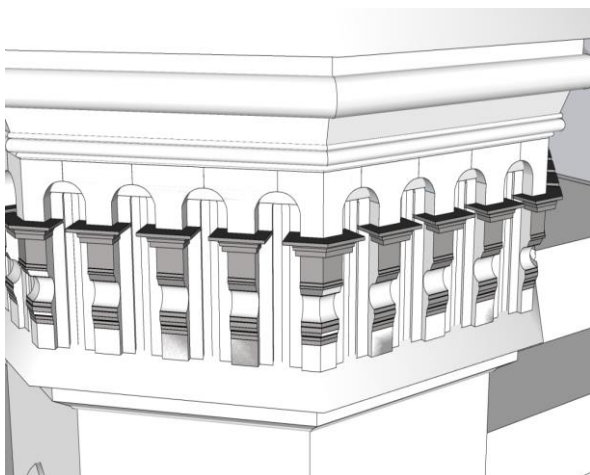
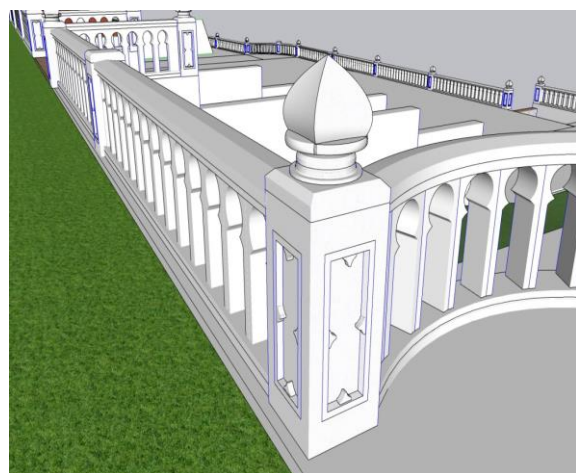
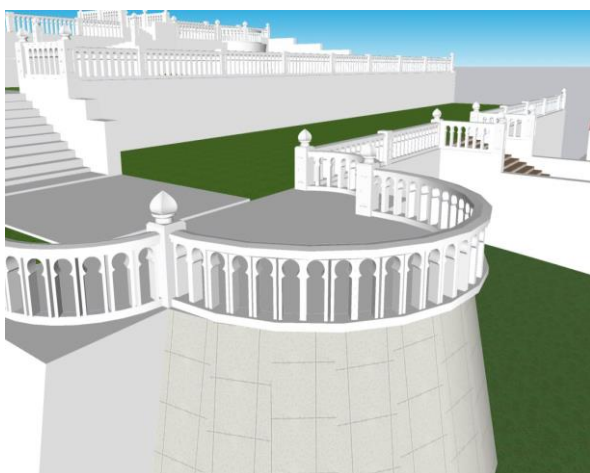
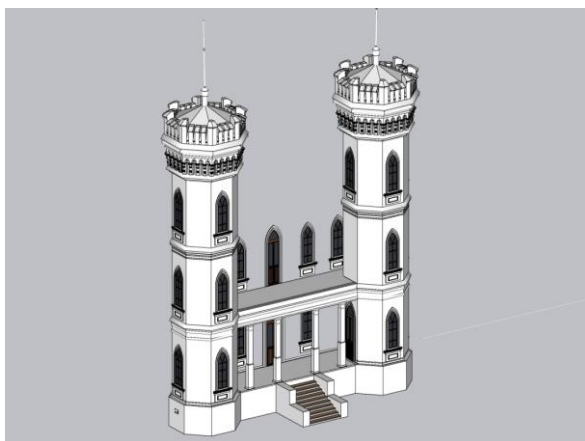

Рис. 2.6 – Графічна 3D реконструкція багаточисленних архітектурних деталей, які прикрашають палац за допомогою програмного інструменту Sketchup 2020

РОЗДІЛ 3

РЕВІТАЛІЗАЦІЯ РЕГУЛЯРНИХ ЛАНДШАФТНИХ КОМПОЗИЦІЙ ШАРІВСЬКОГО ПАРКУ

Палац побудовано в неоготичному стилі. Паркова зона – це сад-тераса. Від парадного входу в сад до фонтану і басейну ведуть великі сходи з трьома терасами з ажурними парапетами, котрі партерним каскадом спускаються до дзеркальної гладі ставка, огороженого короткими алеями дубів пірамідальної форми. На першій терасі перед центральним південним фасадом палацу розміщено клумбу з фонтаном по центру. Він обрамлений двома кільцями з підстриженого самшиту, всередині яких висаджено білі гортензії 'Annabelle', котрі особливо ефектно виглядають в літній період, надаючи рослині великий та вишуканий вигляд. Вздовж другого зовнішнього кільця із самшиту посаджено іберіс вічнозелений. Квіти іберісу є чудовим елементом для використання в парку, оскільки вони надають декоративний колір та природну елегантність, яка доповнює всю ландшафтну композицію. Далі по всьому периметру посаджено білі троянди 'Букет Парфе', квітки піоновидні, біло-кремового кольору з жовтою серединкою та рожевим обрамленням пелюсток. Огороджено все стриженим самшитом незвичайній прямокутній формі та по кутах висаджено білу спірею Аргута. У весняний та літній період цей куш вкривається довгими сережками з квітів, надаючи рослині ефектний вигляд нареченої, куш компактний та високий, витривалий до різких змін температури. Цю композицію показано на рис. 3.1 та рис. 3.2.

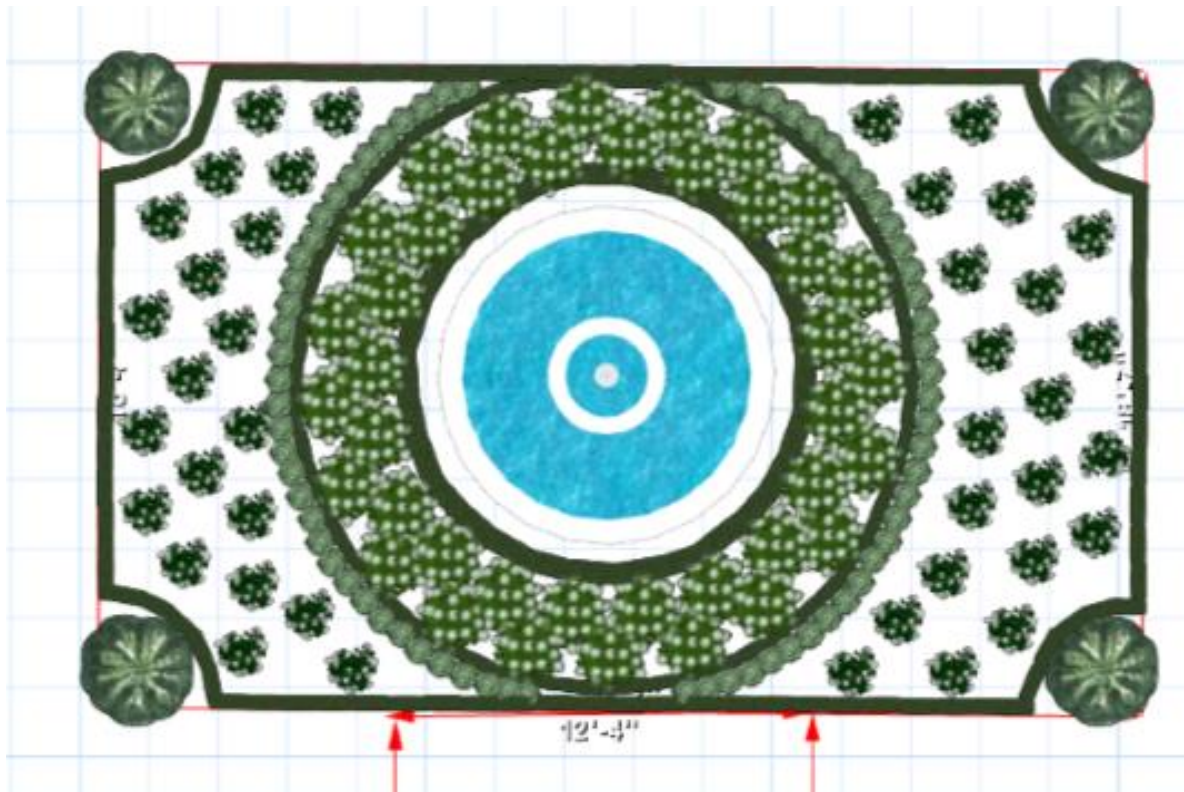

Рис. 3.1 – Дендроплан композиції з фонтаном, [за автором]

Рис. 3.2 – Композиція з фонтаном, [за автором]

Оглядові майданчики, по обох сторонах являються чудовою точкою для спостереження, звідти відкривається панорама всього саду, що заворожує і дає наочне уявлення про бездоганну красу квітучих партерів. Понизу першої тераси, спустившись з оглядового майданчика по сходам, розташовано два квітники, це і є друга тераса. Вони оформлені в одному стилі, що видно на рис. 3.3 та рис. 3.4.

Рис. 3.3 – Дендроплан трьох партерів, [за автором]

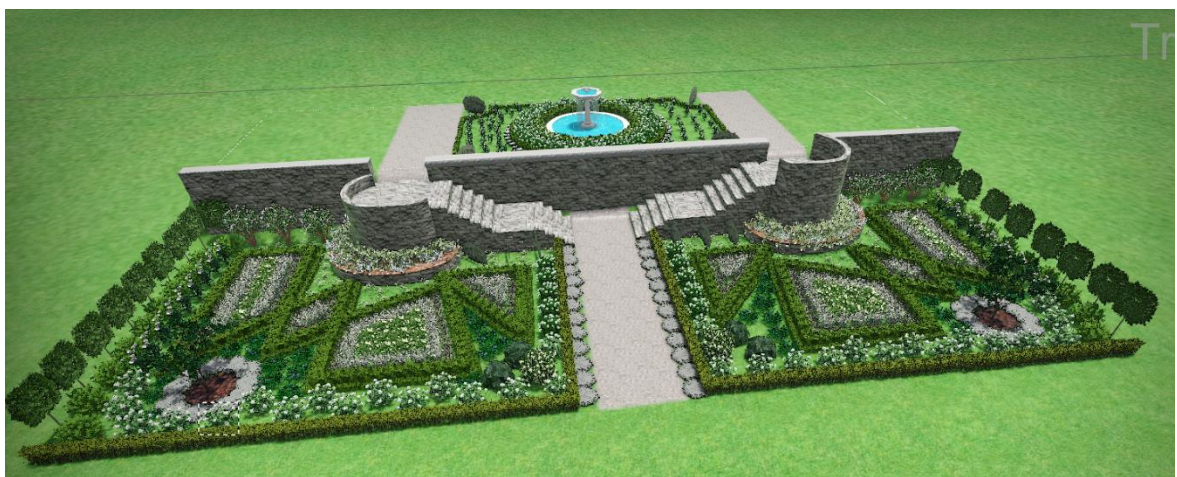

Рис. 3.4 – Ландшафтний проєкт парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Шарівський», [за автором]

Понизу оглядового майданчика, зроблено квітник з ніжно пастельних махрових троянд 'Свані'. Троянда сонцелюбива рослина, тому висаджено її на добре освітленому без сильних вітрів місці. Між кущами цієї троянди росте Перовскія лебедолиста, декоративний кущ, синьо-бузкового кольору. При дотику до листочків в саду поширюється чудовий аромат, чимось схожий на аромат шавлії. Ця біла троянда і ніжно-блакитний кущ чудово

поєднуються між собою та ідеальні для створення такої композиції. Все вищеописане добре видно на рис. 3.5.

Рис. 3.5 – Композиція з троянд 'Свані' та Перовскії, [за автором]

Обабіч стежки по обох сторонах висаджено живу огорожу з кизильнику блискучого. Цей кущ привертає увагу своєю яскравістю, восени може мати відтінки жовтого або помаранчевого кольорів, а влітку його листя набувають свіжого зеленого кольору. Восени квітне маленькими білими квітами у формі колосків, а влітку формуються плоди червоного кольору, котрі надають рослині чудового декоративного ефекту. Вистрижений кизильник у прямокутній формі, за рахунок чого підкреслює стиль парку. Перед ним росте іберіс вічнозелений, котрий утворює кучугури, які покриваються білими квітами з квітня по травень, листя зелене протягом усього року, що важливо для парку безперервного цвітіння.

За кизильником розташовані кущі гортензії 'Анабель', з великими білими кулями схожими на снігові шари, або цукрові гірки, котрі так любила дружина колишнього господаря садиби Леопольда Кеніга.

З боку сходів ростуть кущі білої спіреї 'Аргута', що рясно квітнуть вже на початку літа. На каскаді білих пагонів подібно до снігової лавини, красуються шапкоподібні суцвіття, котрі гармонійно вписуються в ландшафт. З іншої сторони запропоновано висадити один з найяскравіших

махрових сортів бузку – бузок 'Мадам Лемуан' волотисте суцвіття округлої форми, квіти світло-кремового кольору з п'яним ароматом [19]. Це все можна добре розгляну на рис. 3.6.

Рис. 3.6 – Візуалізація рослинної композиції, [за автором]

З лівої сторони знаходиться алея дрібнолистих лип, вистрижених у формі охайних прямокутників, під ними кущі білої форзиції, декоративного куща з незвичайним забарвленням квіток. Він невибагливий та стійких до різних хвороб. В кінці зими форзиція рясно покривається білими квітами, густо нанизаними на гілки. Листя весною зеленого кольору, яскравий акцент після зимового періоду, а восени воно стає жовтого та багряного кольору. Перед ним красуються троянди 'Айсберг', настільки сніжнобілі, що нагадують хмаринки снігу. Квітка напівмахрова, плоска, має великі суцвіття, що розпускаються протягом декількох тижнів. Квітне ясно та безперервно. Стійка до високих температур та різних шкідників [20] (див. рис. 3.6).

Головним характерним елементом цього ландшафтного комплексу є центральний малюнок, а саме асиметричні фігури, що створені по типу

гранул цукру, які підкреслюють красу та гармонію природного ландшафту, це показано на рис. 3.7.

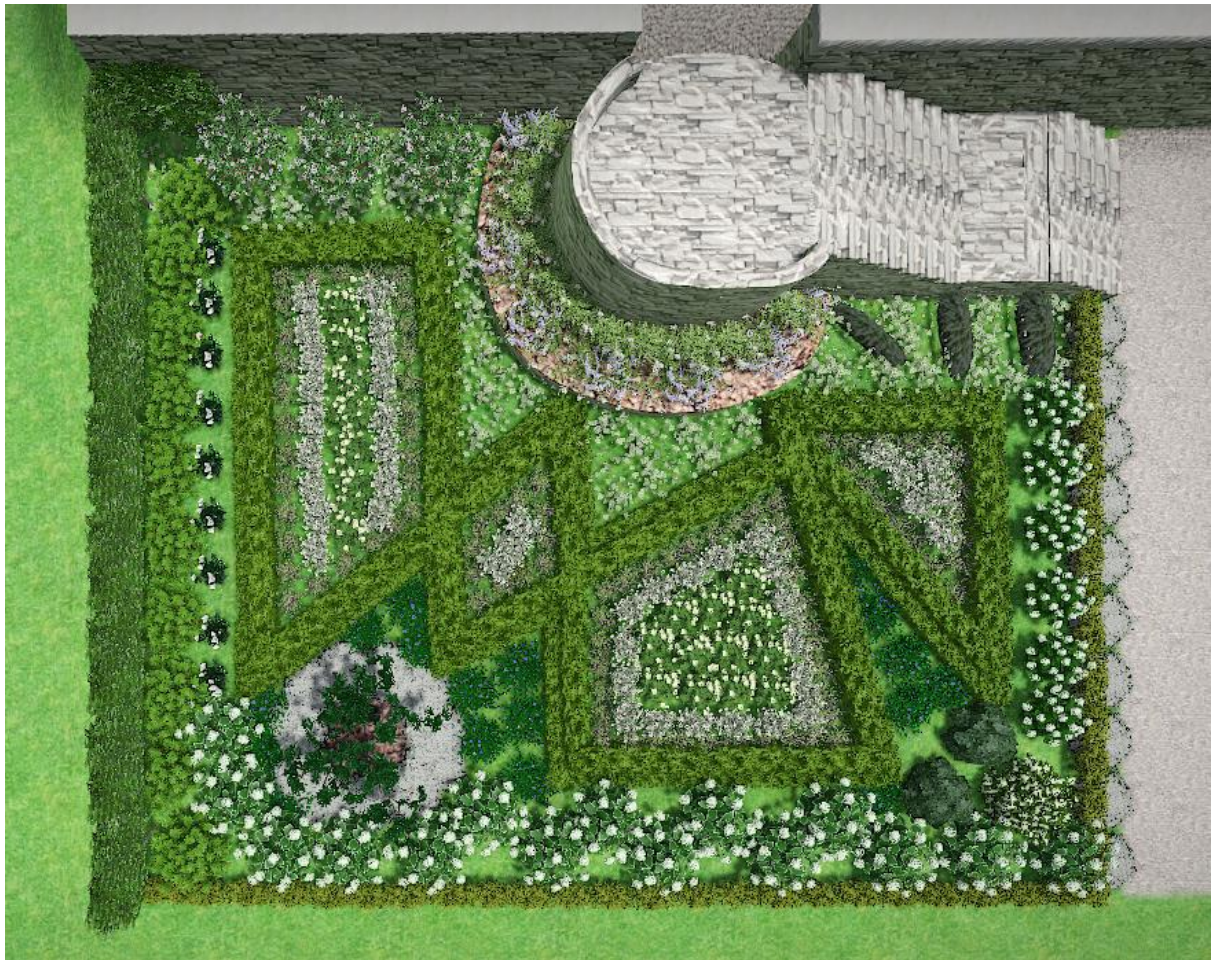

Рис. 3.7 – Центральний елемент партеру, [за автором]

Форму висаджено за допомогою самшиту у два ряди: нижній та верхній. В середині по контуру спочатку висаджено широколисту лаванду, яка розпускається дрібними суцвіттями, схожими на колосок. Даний вид невибагливий у догляді та стійкий до великих перепадів температур. Потім висаджено ряд троянд 'Транквіліті', котрі мають біле забарвлення, та вершковий колір в центрі бутонів. Квітнуть постійно, протягом усього сезону, та мають незвичний аромат стиглих яблук. А в самому центрі розміщені троянди 'Вінтер Лодж', густомахрові біло-кремові квіти, із зеленим відтінком на зовнішніх пелюстках, схожі на повітряні хмаринки [21].

В лівому куті композиції розміщено магнолію 'Суланжа', квіти ніжно бежевого кольору, вражають своєю красою та запашним ароматом з ранньої весни до початку літа. Обрамлена вона кільцем з іберісу.

Далі надаємо опис рослинної композиції, візуалізація якої представлена на рис.3.8.

Рис. 3.8 – Замульчоване прикореневе коло магнолії 'Суланжа', [за автором]

В правому куті висаджені дві рослини калини 'Бульденеж'. Це кущовидна рослина, квітки середнього розміру, чисто-білі, зібрані у великі суцвіття (сніжні кулі), гірляндами нанизані на схилені гілки. Цвітіння рясне, густо покриває весь кущ. Поряд росте великий кущ жасмину гібридного садового, чагарник з прямими пагонами, котрий має запашні білі квіти, що квітнуть з червня по липень. По низу на всю ширину запропоновано висадити ряд гортензій 'Ламлайт' в шаховому порядку, за ними жива огорожа з кизильнику блискучого.

Для того аби зберегти вологу в ґрунті та запобігти росту бур'янів усі пристовбурові кола дерев та кущів замульчовані сосною корою середньої фракції, як показано на прикладі магнолії на рис. 3.8.

Для газону використані конюшина біла та барвінок. Перед геометричною композицією – конюшина біла. Цей газон не потребує значного догляду, тому що засвоює азот з атмосфери та в підживленнях не потребує, та ще й ділиться з іншими рослинами-сусідами. Конюшина невибаглива та невимоглива до ґрунтів [22]. В іншій частині партерного простору висаджено барвінок. Листя у нього темнозелене, блискуче, залишаються таким на протязі всього року.

Асортиментна відомість декоративних рослин представлена в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Асортиментна відомість декоративних рослин

№ п/п	Назва	Назва латиницею	Кількість
1	Лаванда широколиста	Lavanda latifolia	179
2	Барвінок	Vinca	30
3	Конюшина біла	Trifolium repens	72
4	Бузок білий 'Мадам Лімуан'	Syringa 'Mme Lemoine'	6
5	Жасмин гібридний садовий	Jasminum	2
6	Самшит	Buxus	278
7	Калина 'Бульденеж'	Boule de Neige Roseum	4
8	Троянда 'Букет Парфе'	Rosa 'Bouquet Parfait'	99
9	Троянда 'Айсберг'	Rosa 'Iceberg'	18
10	Троянда 'Вінтер Лодж'	Rosa 'Winter Lodge'	38
11	Троянда 'Свані'	Rosa 'Swany'	23
12	Троянда 'Транквіліті'	Rosa 'Tranquillity'	85
13	Липа дрібнолиста	Tilia cordata	18
14	Форзиція біла	Abeliophyllum distichum	20
15	Магнолія біла 'Суланжа'	Magnolia 'Soulangeana'	2
16	Іберіс вічнозелений	Iberis sempervirens	66
17	Перовскія лебедолиста	Perovskia atriplicifolia	15
18	Кизильник блискучий	Cotoneaster lucidus	77
19	Спірея 'Аргута'	Spiraea 'Arguta'	10
20	Гортензія деревовидна 'Анабель'	Hydrangea arborescens 'Annabelle'	54
21	Гортензія волотистая 'Ламлайт'	Hydrangea paniculata 'Limelight'	29

РОЗДІЛ 4

РЕКОМЕНДАЦІЇ НА ПІДСТАВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ревіталізація історико-культурного ландшафту парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Шарівський», збереження його сталих ознак слугуватиме розвитку культурної спадщини Харківщини, сприятиме багаточисленним івент-заходам, які плануються проводити поблизу цього значимого об'єкту. Розміщення візуалізації проєкту в соціальних мережах приверне увагу зацікавленої громадськості, владних органів та потенційних інвесторів.

Проєкт ревіталізації, а саме, запропонована візія збереження стійких ознак місця, розробка дендрологічного плану з підбором рослин з виявленою історичною та обґрунтованою естетичною цінністю може бути використаний під час комплексної реконструкції парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Шарівський», яка, зокрема, передбачена Обласною програмою збереження архітектурної спадщини в Харківській області на 2018–2023 рр.

ВИСНОВКИ

1. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Шарівський» має потенціал стати важливим об'єктом туризму та відпочинку, але потребує інтегрованого підходу до його відновлення та розвитку.
2. За результатами аналізу історичних джерел з фокусуванням на період найвищого втілення художнього композиційного задуму відновлюваного простору задля збереження оригінального задуму та характеристик ландшафтних композицій запропонована концепція ревіталізації «Білий цукровий сад», яка підказана «Genius loci» історичних ландшафтів і яка вміщує в себе багато смислів і конотацій.
3. За допомогою геоінформаційної системи QGIS, карти OSM standard та карти Google Satellite Hybrid був змодельований 3D автентичний рельєф регулярних ландшафтних композицій Шарівського палацово-паркового комплексу.
4. За допомогою програмного інструменту Sketchup 2020 була виконана графічна подача архітектурно-планувальних та об'ємно-просторових рішень досліджуваного історичного ландшафту.
5. Програмний інструмент Sketchup 2020 також був задіяний для графічної 3D реконструкції багаточисленних архітектурних деталей, які прикрашають палац, зокрема, балюстради, вікон, дверей, башт, які прикрашені орнаментами.
6. Проєкт ревіталізації регулярних ландшафтних композицій Шарівського парку, зокрема, дендрологічний план – розроблений з використанням видів та культиварів декоративних рослин з виявленою історичною та естетичною цінністю за для забезпечення наступності нових та збережених рослинних елементів ландшафтних композицій, таких як: *Hydrangea arborescens* 'Annabelle', *Hydrangea paniculata* 'Limelight', *Iberis sempervirens*, *Winter Lodge*, *Spiraea* 'Arguta', *Swany*, *Perovskia Atriplicifolia*, *Cotoneaster lucidus*, *Spiraea vanhouttei*, *Syringa* 'Mme Lemoine', *Tilia cordata*,

Abeliophyllum distichum, Iceberg, Buxus, Lavanda latifiola, Tranquillity, Magnolia 'Soulangeana', Boule de Neige Roseum, Jasminum, paniculata 'Limelight', Trifolium repens, Vinca, Rosa 'Bouquet Parfait', Rosa 'Winter Lodge', Rosa 'Swany', Rosa 'Tranquillity'.

7. Проєкт ревіталізації, а саме, запропонована візія збереження стійких ознак місця, підбір рослин з виявленою історичною та обґрунтованою естетичною цінністю може бути використаний під час комплексної реконструкції парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Шарівський», яка, зокрема, передбачена Обласною програмою збереження архітектурної спадщини в Харківській області на 2018–2023 рр.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Овсяник А. М. Аналіз регіональних цільових програм у сфері охорони культурної спадщини. *Науковий вісник «Демократичне врядування»*, 2021. Вип. 1 (27). DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4038.27.2021.239237>
2. «Велика реставрація»: проблеми та перспективи. LB.ua: веб-сайт. URL: https://lb.ua/culture/2021/06/02/486052_velika_restavratsiya_problemi.html (дата звернення: 17.11.2023).
3. Обласна програма збереження архітектурної спадщини в Харківській області на 2018 – 2023 рр. *Офіційний сайт Харківської міської ради, міського голови, виконавчого комітету* : веб-сайт. URL: <http://www.oblrada.kharkov.ua/ua/public-information/oblasni-programi/326-oblasna-prohrama-zberezhennia-arkhitekturnoi-spadshchyny-v-kharkivskii-oblasti-na2018-2023-roky> (дата звернення 16.11.2023).
4. Яровий С. М., Слободянюк С. О. Реабілітація та концепція розвитку палацово-паркового комплексу «Садиба» в смт Шарівка Харківської області. *Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури*. 2019. № 3. С. 103–110.
5. На базі Шарівського палацу планують створити міжнародний центр культури. *Харківська обласна державна адміністрація*: веб-сайт. URL: <http://kharkivoda.gov.ua/uk/news/view/id/24077> (дата звернення 06.11.2023).
6. Блиск та злидні Шарівки. Як занепадає унікальний замок під Харковом. *Українська правда*: веб-сайт. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2019/06/29/7216629/> (дата звернення 06.11.2023).
7. Паспорт та облікова картка на пам'ятку архітектури та містобудування «Садиба» за адресою: Харківська обл., Богодухівський р-н, смт. Шарівка, вул. Пролетарська. — Харків : ТОВ «НВП Імпульс», 2013. С. 45.

8. Науково-проектна документація на реабілітацію палацово-паркового комплексу «Садиба» в смт Шарівка. - Харків : НДПІЦБ «СХІДБУДПРОЕКТ», 2018. С. 33.
9. Шарівський палацово-парковий комплекс «Садиба». *Discover*: веб-сайт. URL: <https://discover.ua/locations/dvorcovo-parkovyy-kompleks-sharovka> (дата звернення 16.11.2023).
10. Біррова О. Ю. Цукрові перлини Слобожанщини. *Історичні студії суспільного прогресу*. 2016. Випуск IV. С.20–25.
11. Гололобова, О. О., Шаповалова, О. С., Калиновський О. І., & Кіреєва, С. Ю. (2020). Досвід екологічної реконструкції культурних ландшафтів (огляд). *Людина та довкілля. Проблеми неоекології*, 2020 Вип. 34, с. 59-67. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-4224-2020-34-06>
12. ICOMOS UKRAINE URL: http://icomos-ua.blogspot.com/p/blog-page_5851.html.2 (дата звернення 06.11.2023).
13. Гололобова О. О., Невечеря О. В., Гололобов В. В. Обґрунтування концепції ревіталізації регулярних ландшафтних композицій парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Шарівський». *Охорона довкілля: зб. наук. статей XIX Всеукраїнських наукових Таліївських читань*. С. 132–134.
14. Поливач К. Історичні села України: на шляху до визнання. *Історична географія*. 2022. С. 82–104.
15. Максименко Н., Гололобова О. Концепція ревіталізації регулярних ландшафтних композицій парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Шарівський». *Екологія – шляхи гармонізації відносин природи та суспільства: збірник тез XII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції*. Умань, 12 жовтня 2023 року УНУС, Умань, 2023. С. 98–101.
16. 20 Best Sketchup Plugins for Urban Designers. *URBAN DESIGN LAB*: веб-сайт. URL: <https://urbandesignlab.in/20-best-sketchup-plugins-for-urban-designers/> (дата звернення 17.11.2023).
17. SketchUp. *Professional CAD Systems*: веб-сайт. URL:

[Pro/https://procadsys.co.nz/industries/urban-planning/](https://procadsys.co.nz/industries/urban-planning/) (дата звернення 17.11.2023).

18. Landscape Design Software. URL: <https://www.ideaspectrum.com> (дата звернення 19.10.2023).

19. Бузок Мадам Ленуан. Розплідник рослин «Природа»: веб-сайт. URL: <https://www.priroda.kiev.ua/tovar/buzok-madam-lemuan/?lang=uk> (дата звернення 19.10.2023).

20. Садовий центр «ГрінМарт»: веб-сайт. URL: <https://www.greenmart.com.ua/shop/roza-floribunda-ajsberh-80-100-s10> (дата звернення 19.10.2023).

21. Каприфоль: веб-сайт.. URL: <https://capri-flower.com.ua/catalog/category-seedlings-of-roses/Shrub/winter-lodge/> (дата звернення 19.10.2023).

22. Магазин насіння «Фермер Професіонал»: веб-сайт. URL: <https://fermerpro.com.ua/ua/p87688485-klever-belyj-nizkoroslyj.html> (дата звернення 19.10.2023).